

Čtvrté obchodovací období EU ETS a změny v Rejstříku Unie

Téma snižování emisí a uhlíkové stopy obecně je jedním z klíčových témat, která dlouhodobě rezonují v Evropské unii (EU), a tvoří jednu z jejích základních a důležitých politik. S cílem podpořit ochranu klimatu a snížit dopady na životní prostředí byl již v roce 2003 vytvořen Evropskou unií evropský systém obchodování s emisními povolenkami (EU ETS) jako jeden z nástrojů pro snížení emisí skleníkových plynů. Jedná se o největší systém pro obchodování s emisemi skleníkových plynů na světě.

Schéma EU ETS zřizuje směrnice 2003/87/ES ve znění pozdějších předpisů a podle nařízení Komise (EU) v přenesené pravomoci č. 2019/1122 ve znění pozdějších předpisů má každý členský stát povinnost používat jednotný Rejstřík Unie. V České republice proběhla transpozice této směrnice EU do českého právního řádu prostřednictvím zákona č. 383/2012 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů. V rámci směrnice hraje důležitou roli tzv. Rejstřík Unie, což je informační systém provozovaný Evropskou komisí, který slouží k zajištění přesné evidence vydávání, držení, převádění a rušení povolenek. Každý členský stát má dále povinnost jmenovat svého národního správce, který spravuje všechny účty náležející dané zemi. V České republice je zákonem č. 383/2012 Sb., stanoven národním správcem tohoto rejstříku operátor trhu, OTE, a.s., (OTE). Národní správce v Rejstříku Unie zřizuje a vede vkladové účty provozovatele zařízení pro každé zařízení, které má vydané povolení Ministerstva životního prostředí k vypouštění skleníkových plynů do ovzduší. Dále vkladové účty provozovatele letadla pro každého provozovatele letadla, který má provozní licenci vydanou v České republice nebo spadá pod správu České republiky podle seznamu provozovatelů letadel vydaného Evropskou komisí, a obchodní účty na základě žádosti fyzické nebo právnické osoby. Na těchto účtech se evidují jednotlivé povolenky v souladu s výše uvedenou směrnicí a zákonem.

Vývoj emisí v rámci EU ETS v ČR

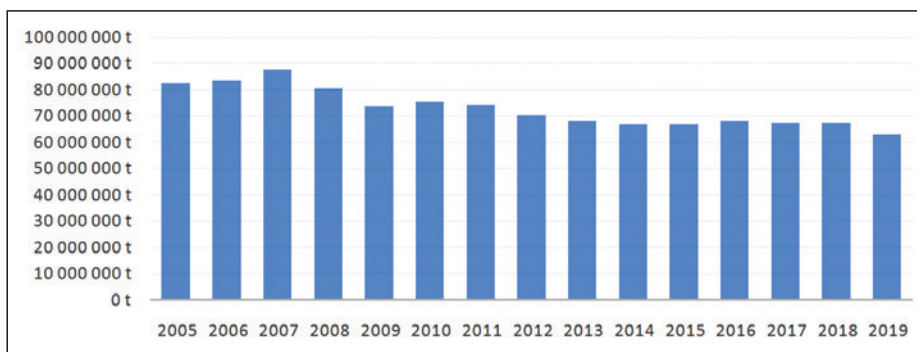
Česká republika je do EU ETS zapojena již od roku 2005, kdy operátor trhu spustil tehdejší rejstřík pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů. Jednotliví držitelé účtu začali

v tomto rejstříku obchodovat. V průběhu let došlo k několika změnám, které byly vyvolány vývojem EU ETS. Za zmínku stojí např. zahájení obchodování s kredity podle tzv. Kjótského protokolu¹ nebo přechod na celoevropský Rejstřík Unie.

Trend snižování emisí reportovaných v rámci systému EU ETS je v České republice patrný, viz **obr. 1**, který na datech z Rejstříku Unie ukazuje vývoj emisí mezi lety 2005 a 2019 (data za rok 2020 budou dostupná a zveřejněná v květnu 2021 a bude zajisté zajímavé na nich sledovat, mimo jiné, i dopad pandemie koronaviru). Za rok 2019 součet verifikovaných emisí ze stacionárních zařízení a letadel (63 mil. tun CO₂) klesl na cca 76,4 % ve srovnání s rokem 2005 (82,5 mil. tun CO₂). Vzhledem k celoevropskému zpřísnování nastavených cílů snižování emisí, kdy je aktuálně schvalován unijní cíl 55% snížení emisí do roku 2030 oproti roku 1990 a navrhována uhlíková neutralita do roku 2050, se dá očekávat pokračování klesajícího trendu také v České republice.

Čtvrté obchodovací období 2021–2030

EU ETS je již od svého počátku v roce 2005 rozděleno na několikaleté obchodovací období. Dne 1. ledna 2021 začalo již čtvrté obchodovací období EU ETS, které bude trvat 10 let. Také všechna další obchodovací

Obr. 1: Vývoj EU ETS emisí CO₂, N₂O a PFC v ČR (součet, v tunách ekvivalentu CO₂)

období budou desetiletá. Toto je jedna ze zásadních změn oproti předchozím obchodovacím obdobím, která byla kratší. Vždy k začátku nového obchodovacího období může docházet ke změnám pravidel EU ETS, např. v oblasti vykazování emisí, použití různých typů jednotek, využití výnosů z aukcí povolenek i funkcionalit Rejstříku Unie.

Změny v Rejstříku Unie

Spolu se čtvrtým obchodovacím obdobím dochází i k významným změnám ve fungování Rejstříku Unie. Záměrem nařízení Komise (EU) v přenesené pravomoci č. 2019/1122 bylo zefektivnění práce s Rejstříkem Unie. Dále došlo v Rejstříku Unie také k posílení bezpečnosti při přístupu do Rejstříku a práce v něm.

Pro bezpečnou práci v Rejstříku Unie se musí uživatelé, kteří do něj přistupují, dvoufaktorově ověřit. V tomto případě se uživatelé přihlašují pomocí uživatelského jména, hesla a SMS kódu, který je při přihlášení zasílán na registrované číslo mobilního telefonu. V září 2020 byla navíc implementována nová ověřovací metoda, která je bezpečnější a spolehlivější než zmíněné SMS kódy. Jedná se o mobilní aplikaci „EU Login Mobile“, kterou si uživatelé stáhnou do svého mobilního zařízení a pomocí které při přihlašování vyfotí QR kód zobrazený na obrazovce počítače a opiší vygenerovaný jednorázový kód. Stejný postup se použije také pro ověření při zadávání transakcí. Metoda přístupu pomocí QR kódu je v současné době doplňkovou službou, nicméně do budoucna má plně nahradit možnost přístupu prostřednictvím SMS kódu.

Pro další zvýšení bezpečnosti spojené s prací s povolenkami v Rejstříku Unie musí společnost, která vlastní účet v Rejstříku, nominovat minimálně dvě osoby, které mají na účet přístup a mají oprávnění k aktualizaci údajů, správě pověřených osob a především k převádění povolenek mezi jednotlivými účty. Těmto osobám může přidělit oprávnění k navrhování nebo schvalování transakcí či jiných procesů tak, aby vždy minimálně jeden zástupce mohl činnosti navrhnout a druhý schvalovat. Při většině činností se použije metoda čtyř očí, kdy jeden zástupce činnost navrhne a jiný ji schválí. U některých druhů transakcí se držitel účtu může rozhodnout, že je schvalovat nepožaduje, a může tak požádat národního správce rejstříku o nastavení pouze metody dvou očí. Držitelé účtu si také mohou některé účty svých obchodních partnerů nastavit jako důvěryhodné a následně s nimi pracovat flexibilněji.

Transakce jsou navíc záměrně realizovány s definovaným zpožděním. Také v nastavení tohoto zpoždění došlo ke zjednodušení tak, aby bylo snadné stanovit, kdy budou povolenky doručeny na účet protistrany. Pokud je transakce zadána zmocněnými zástupci do 12:00 hod. pracovního dne, je dokončena ve 12:00 hod. následující pracovní den. Jestliže je transakce takto zadána po 12:00 hod., je dokončena až druhý následující

pracovní den. Výjimkou z tohoto pravidla při běžných převodech jsou pouze transakce na důvěryhodné účty, které jsou v pracovních dnech mezi 10:00 a 16:00 hod. dokončeny okamžitě.

Další významnou změnou je definitivní oddělení jednotek EU ETS od jednotek Kjótského protokolu. Ve čtvrtém obchodovacím období již nebude možné používat v systému EU ETS mezinárodní kredity CER a ERU a nebude možné je vyměnit za povolenky. Po 30. dubnu 2021 již nebude možné tyto jednotky mezi jednotlivými evropskými účty převádět a do 1. července 2023 je nutné kredity převést na účty Kjótského protokolu. Rejstřík Kjótského protokolu je součástí Rejstříku Unie a rovněž jej spravuje operátor trhu.

Propojení EU ETS se švýcarským systémem

Dne 1. ledna 2020 vstoupila v platnost Dohoda mezi EU a Švýcarskem o propojení systémů emisního obchodování. Emisní povolenky ze švýcarského systému emisního obchodování jsou od toho data uznatelné v rámci EU ETS a naopak. V září 2020 bylo spuštěno provizorní řešení elektronického propojení evropského a švýcarského rejstříku tak, aby bylo možné převádět povolenky mezi oběma systémy emisního obchodování.

Z tohoto důvodu je možné na účtech vedených v Rejstříku Unie držet nejen evropské povolenky a evropské letecké povolenky, ale také jejich švýcarské ekvivalenty.

Závěr

Evropský systém obchodování s emisními povolenkami tvoří jednu z klíčových politik EU. Během let prokázal svůj význam a také do budoucna bude používán jako jeden ze základních nástrojů pro snižování emisí skleníkových plynů nejen v Evropě, ale nepřímo i na celém světě. Pro operátora trhu je zajištění činností spojených se správou Rejstříku Unie jednou z klíčových činností a zároveň tak jeho příspěvkem k ochraně klimatu.

Poznámky:

¹https://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol

Ing. Zuzana Stašková – pracuje ve společnosti OTE, a.s., od roku 2010 v oblasti emisních povolenek a později certifikace původu elektřiny. Ve funkci vedoucí odboru Smluvní vztahy a emisní povolenky je od roku 2021 odpovědná za správu smluvních vztahů společnosti s účastníky trhu a rejstříku obchodování s emisními povolenkami a z toho vyplývající zapojení do mezinárodních projektů.

Martin Štandera – pracuje ve společnosti OTE, a.s., od roku 2013 v oblasti certifikace původu energie. Ve funkci vedoucího odboru Správa záruk původu a čistá mobilita je od roku 2017 odpovědný za správu Evidence záruk původu a z toho vyplývající zapojení do mezinárodních projektů, a od roku 2021 za přípravu nových činností společnosti v sektoru dopravy.